

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
ГОРІШНОЇ ГАЛИНИ МИХАЙЛІВНИ
**«ПОЕЗІЯ МАЙДАНУ У ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ
РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ПОЕЗІЇ ХХ-ХХІ СТОЛІТТЯ»**,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.01.01 – українська література

Наше українське «тут і тепер» вкотре засвідчує, що література, мистецтво є тісно пов'язаними із «подихом історії». Формується явище «літератури війни», яке супроводжує нинішній, з 2014 року, український збройний чин на сході України, зумовлений мілітарною інтервенцією Російської Федерації. І Сартрове питання «Чим має бути література?» вкотре актуалізується «на межі» – у екзистенційних, соціальних, національних, культурних координатах.

Від часів здобуття Україною незалежності стало можливим висвітлення тих «білих плям» історії української літератури ХХ століття, які були виразно марковані зв'язком із національно-визвольними змаганнями. Стрілецька літературна творчість, поезія УПА отримали дослідницьку артикуляцію на рівні окремих специфічних феноменів, суспільно заангажованих, які «виламуються» із потоку власне літератури як літератури. У представленій до захисту роботі актуалізовано не лише революційну поезію Майдану, зумовлену історичними подіями Революції Гідності (листопад 2013 – березень 2014) на Київському Майдані, яка дотепер не мала комплексно-системного осмислення як історико-літературного явища, але і цілу лінію такого письменства, що постає на межі, на зламі історії, у вихорі геополітичних змін ХХ-ХХ століть, що також є науковою лакуною. *Актуальним і науково своєчасним у дисертаційному дослідженні Галини Горішної є і реконструювання історико-літературної тяглості так званої заангажованої літератури, її генеалогії, і прочитання Майданної поезії у її дискурсі.* Дослідження покликане осмислити феномен Майданної поезії на матеріалі книг «Євромайдан. Лірична хроніка (поетична колекція) (2014), «Майдан. (Р)еволюція духу: мистецько-культурологічний проект (2014), «Материнська молитва. Українки – героям Майдану: поезія» (2014), «Небесна сотня: антологія майданних віршів» (2014) та ряду творів у доробку сучасних авторів-професіоналів, кого соціально-культурний хронотоп Майдану також зачепив – М.Савки, Д.Павличка, Ю.Іздрика, В.Махна, А.Любки та ін.

У роботі є розуміння генетичної специфіки революційної поезії і Майданної в тому числі. Творчість періоду Революції гідності як історико-літературне явище у студії розкрито у зв'язках із соціально-історичним часом епохи, національними потребами народу, в генетичному контексті естетично-ідеологічної специфіки поезії руху Опору. Таким чином методологічною

програмою і змістовим наповненням робота *відповідає спеціальності 10.01.01 – українська література.*

Було виокремлено явища загалом поезії періоду першої світової війни, крутянської поезії, стрілецького письменства, літератури резистансу (ОУН-УПА), творив етапу Революції на граніті, Помаранчевої Революції, лірики Майдану. Для подальшого їхнього структурування та системного осмислення авторка потребувала окремої термінології, певних дослідницьких ключів. Розділ перший *«Жанри революційної поезії в українській літературі ХХ – ХХІ століття»* є доцільним і обґрунтованим методологічним камертоном студії, у якому такими вдалимими знахідками є поняття «революційна поезія», «революційна лірика» (с. 24), «твори руху Опору» (с. 26), потрактовані інваріантними, для яких авторка виробила власні дефініції і які працюють упродовж усього дисертаційного пошуку. *Це суттєвий науковий результат, із історико-літературною та теоретично-методологічною перспективою, який має наукову новизну, а у укупі із історико-літературним наповненням постає новим літературознавчим фактом.* Відзначимо і наукову новизну обраного у дослідженні історико-літературного аспекту. Маємо першу спробу панорамного представлення творчого континууму Майдану 2013-2014 років як окремого історико-літературного явища в тяглоті заангажованої літератури ХХ-ХХІ століття з увагою до його художнього світу, соціально-ідеологічних зв'язків, естетичних особливостей. Водночас заголовна теза щодо жанрів революційної поезії потребує уточнення.

Високий ступінь недослідженості цієї теми, межева історико-літературна специфіка, зумовили *структуру* роботи і її зміст, які формуються і розкриваються генеалогічно, поетикально, прагматично. У розділі другому *«Дискурс революції та її вплив на розвиток української літератури» серед істотних наукових результатів є такі.* З'ясовано питомі ознаки кожного з етапів революційної поетичної традиції. В результаті реконструйованої діахронії «рядові літератури» виростають із явищ-попередників загалом, а кожне попереднє щодо Майданної поезії явище із історико-літературно-тяглоті заангажованого письменства зокрема, якому присвячений відповідний параграф, надає необхідні наукові аргументи для типології і подальшої ідентифікації з допомогою виокремлення домінантних рис. Світоглядно це і відчуття катастрофізму, апокаліптизму, відчуття межової ситуації, зв'язок із соціально-історичним хронотопом, поза яким явище «не звучить», опозиція «свій»-«чужий» в поляризованій художній візії світу, концепт героя. Сильово – тяжіння до символічності, фольклорності, інтертекстуальності певного ґатунку тощо; естетично – імпульс стихійної креативності у загрозливий час, формальна недосконалість; прагматично – специфіка стосунків між поетом і суспільством та оточенням.

Варто відзначити і ті труднощі, які довелось долати авторці в процесі дослідницького руху у напрямку «ad fontes» у кожній мікропроблемі, – в процесі пошуку і систематизації джерел, доборі персоналій, класифікації усього того огрому матеріалу – і літературознавчого і художнього, щоб вийти до власної синтези. Адже кожний параграф із розділу другого має

монографічну перспективу, а актуалізована діяхронія заангажованої літератури – докторського дослідження. Частково відволікається увага від основної проблеми – поезії Майдану, подовжується дослідницький шлях до неї, зумовлений обраною генеалогічною настановою пошуку традиції, у якій – методологічна точка опори, «point of view».

Третій розділ *«Художні домінанти поетичних текстів української Революції Гідності»* у дисертаційній роботі присвячено власне її центральній проблемі, яка осмислюється у основних ідентифікаційних вузлах – особливостей художнього світу, стильових, символічної поетики, сугестивності та апокаліптики.

З допомогою культурно-історичного та екзистенційного підходів увиразнено духовний феномен Майдану як позачасової субстанції, який став космотвірною точкою особливого явища, несподівано гостро народженого на межі – політики і літератури, яке актуалізує забутий в час постмодерну статус письменника-громадянина чи громадянина, який має голос і може висловитися.

Першою точкою опори і наукового бачення у розділі є бінарна опозиція «свій-чужий», що її можна побачити наскрізною у світотворенні поетів резистансу, що також продуктивно ідентифікує художній світ Майданної поезії як такої, що також постала на межі життя і смерті. Авторка обґрунтовує «бінарний тип свідомості» майданного автора (с. 120), який поетикально реалізується через низку засобів протиставлення, порівняння, зіставлення, паралелізму. Цікаво читати про антитетичні кореляції в основі образності Майданної поезії, оксиморони, власне «майданні» концепти, як от «диванна сотня».

Апокаліптизм свідомості (с. 123) також увиразнює художні особливості лірики Майдану (параграф 3.1) через есхатологічну символізацію колористики чи демонізацію «чужого». Навіть більше, авторка об'єктивно обґрунтовує «апокаліптичний хронотоп», що постає психологічною домінантою поезій (параграф 3.5). Бачимо, що точкою опори в виокремленні такого ідентифікатора явища Майданної поезії послужила і стрілецька творчість, і упівська. Таким чином можна переконатися у важливості і продуктивності дослідницького пошуку, задекларованого розділом другим. Так само типологічно доцільним є говорити про «сміхотерапію» Майданної поезії, масовість у процесі творчості та малі літературні форми як дуже природний у межовій ситуації спосіб вислову та комунікації, документалізм. У сукупності виокремлені ідентифікатори засвідчують оригінальність Майданної поезії як явища у порівнянні із попередниками, її інакшість і «новість», її питомі художні особливості, однак про новаторство на рівні кожної окремої риси говорити не можна, лише на рівні поетичної практики.

У полі зору параграфа другого маємо цікаві роздуми про «стильові конвергенції» явища з увагою до стильових прикмет як авторської манери та стилю як мистецького напрямку чи течії. Говориться про барикадну культуру, при осмисленні якої слід враховувати і стихійно-масовий творчий мейнстрім Майдану, тобто «стилістику кризового художнього простору»

(с.135) і манеру зрілих авторів, які дисциплінували власним творчим прикладом творчі пропозиції «масового» автора. Звідси – і двоплановість презентації матеріалу з увагою до стильово-загального та стильово-індивідуального. У перспективі можна було б розгорнути подані у роботі ідеї про барокове тяжіння до контрастів майданного письменства, експресіоністичність, імпресіоністичність, реалізм тощо. Адже такою поліфонією стилів досліджуване явище відрізняється від своїх попередників, у яких домінувало одне світоглядно-стильове начало – наприклад, символістське у стрілецькій літературі чи неоромантичне – в літературі українського резистансу.

Про символічність як рису творчої Майданної свідомості ідеться у параграфі 3.3. (с.135-146), яка наділяє специфічним спектром значень концепти серця, дзвону, матері, птахів, біблійні, мультикультурні. Їхньою інтерпретаційною основою авторка вбачає усну народну творчість та книжну українську традицію.

Поезія, що постала з межового волення між буттям і небуттям, перед цівками автоматів, фіксується, відповідно, на крайніх станах, що їх переживає громадянин, який на Майдані переродився на митця. Звідси – закономірна увага до афектативності поезії Майдану, її сугестивних можливостей (параграф 3.4), що є *новим результатом* у підході до заангажованої поезії, *перспективним науковим фокусом* для дослідження таких явищ, хоч про автосугестію у стрілецькому чи упівському письменстві у літературознавстві маємо спорадичні спостереження.

У кінцевому підсумку постає науково-дослідницька синтеза, яка представляє явище Майданної поезії (Революції Гідності) у найбільш маркантних своїх рисах, обґрунтованих на матеріалі попередньої традиції заангажованого письменства.

Висновки відповідають структурі і змістові роботи, поступово підсумовують її результати.

У студії артикульовано чимало нових історико-літературних фактів, які окреслюють семантичне поле явища Майданної поезії – на рівні кола її авторів, взаємодії професіоналів та аматорів у контексті великого і малого стилю, поетики і прагматики, соціально-історичного хронотопу, культури барикад, загалом дискурсу поезії опору чи революційної поезії, сам концепт Майдану отримує нове історико-літературне прочитання у зв'язку із супровідним явищем.

Студія Г.Горішної має суттєве значення для розкриття історико-літературного періоду ХХ-ХХ століття загалом та парадигми заангажованого письменства зокрема. Результати та висновки студії варто застосовувати не лише при подальшій розробці означеної проблематики, але і пропонувати їх для уведення у дискурс українського академічного літературознавства, а саме на рівні підготовки підручників і посібників із курсу «Історії української літератури ХХ – ХХІ століття», навчальних лекторіїв у вищій та середній школі. Студія буде також цікава фахівцям-історикам та фольклористам, педагогам.

У роботі ошадливе цитування джерел і з методологічної бази, і з художніх текстів. Можна також спостерегти поодинокі орфографічні (с.51, 83, 123) огріхи.

Вище зазначені зауваження, які мають частковий характер, не применшують наукового значення цієї студії, а тому вважаємо, що кандидатська праця «Поезія Майдану у дискурсі української революційної поезії ХХ-ХХІ століття» є завершеним самостійним комплексним дослідженням, у якому на основі оригінальної і науково доречної методологічної бази генеалогічно і панорамно представлено феномен літературної творчості Майдану як знакової системи, поетика і прагматика якої виростають із діячності української заангажованої літератури. Отримані результати є науково обґрунтовані, основні положення дисертації належно присутні у публікаціях. Варто також відзначити *Додатки* до дисертації, у яких візуалізуються «Список публікацій за темою дисертації» та «Відомості про апробацію основних положень дисертаційної роботи» авторки.

Робота відповідає вимогам ДАК України, які висувуються до кандидатських дисертацій, а тому її автор, Галина Михайлівна Горішна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література.

5 грудня 2018 року

Горішна

Роздольська Ірина Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української
літератури ім.акад.М.Возняка
Львівського національного
університету імені Івана Франка

